

Fr. Kruk

Województwo rzeszowskie (1954-1955)

Ochrona Zabytków 9/1-2 (32-33), 106-110

1956

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ryc. 116. Dworek M. Konopnickiej w Żarnowcu (pow. Krosno).

Ryc. 117. Chata nr 123 w Grabownicy (pow. Sanok).

Zabytki archeologiczne

Kopalnie krzemienia pasiastego w Krzemionkach Opatowskich, pow. opatowski — czynne ok. 3.000 lat p.n.e. Wykonano murowane roboty zabezpieczające dawne wejścia do chodników w szybie kopalnianym. Roboty wykonano z kredytu konserwatorskiego oraz z kredytu inwestycyjnego Opiekuna Społecznego tego zabytku: Huty im. Nowotki w Ostrowcu Świętokrzyskim. Roboty przeprowadzono wg projektu inż. T. Żufrowskiego.

E. Krygier

WOJEWÓDZTWO RZESZOWSKIE (1954—1955)*

Zagadnienia urbanistyczne

Na terenie województwa rzeszowskiego zaobserwować można w ostatnich czasach likwidację rynków jako placów handlowych i urządzenie w ich miejsce skwerów i kwietników. Dotychczas zlikwidowano w ten sposób rynki w Łańcucie, Dębicy, Strzyżowie, Lubaczowie oraz w Rzeszowie rynek Nowego Miasta. Powoduje to konieczność lokalizacji nowego placu targowego, co nie zawsze jest zgodne z postulatami wysuwanymi przez władze konserwatorskie jak np. w Łańcucie, gdzie Wydział Handlu zamierzał urządzić targowisko w najbliższym otoczeniu zamku, częściowo na terenie parku. Ponieważ zamianę rynków na skwery należy uważać za objaw szkodliwy, gdyż przekreśla to funkcje rynku, wskazanym byłoby uzgodnienie tego zagadnienia z Komitetem do Spraw Urbanistyki i Architektury, by Biura Projektowe otrzymały odpowiednie wytyczne, którymi by się kierowały przy opracowywaniu projektu planu zagospodarowania miast.

J a r o s ł a w. — Na zlecenie Wydziału Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej wykonywana jest dalsza inwentaryzacja Starego Miasta, która zostanie w bież. roku zakończona. Opracowany jest również plan zabezpieczenia

* Por. sprawozdania za lata 1950—1953, „Ochrona Zabytków”, 1953, nr 4, s. 240.

Ryc. 118. Pałac w Krasiczynie (pow. Przemysł).

całej zagrożonej dzielnicy, co pozwoli na podjęcie robót zabezpieczających w 1956 r.

Przemysł — podcienia w Ryńku. Roboty rozpoczęte w 1953 roku postępują wolno naprzód, powodem tego jest znaczna dewastacja budynków, które przez prywatnych właścicieli nie były poddawane remontowi. Powoduje to konieczność wykonywania dodatkowego zabezpieczenia, obserwacji stanu murów a w związku z tym przestoje w pracy.

Biec z. Zgodnie z ustaleniami Komisji z listopada 1952 r. w sprawie budowy nowej drogi tranzytowej Wojewódzki Zarząd Dróg Publicznych przystąpił do wytyczenia tej drogi na północ od miasta.

Miejskie budownictwo reprezentacyjne

Przemysł — b. szkoła parafialna, budynek gotycki pochodzący z XVI w. nadbudowany i przebudowany z końcem XVIII w. na cele mieszkalne, adaptowany jest obecnie dla Państwowej Szkoły Muzycznej. W okresie sprawozdawczym odgruzowano cały budynek, wykonano ściany działowe, stropy i dach wraz z pokryciem dachówką „esowką”, wytynkowano część pomieszczeń, założono okna oraz instalacje wodno-kanalizacyjne i elektryczne. Dalsze roboty w toku.

Miejskie budownictwo mieszkalne

Kontynuowano roboty zabezpieczające z lat ubiegłych przy domach podcieniowych Rynek nr 13, 14 i 15 w Jarosławiu; przerobiono daszki ustawione nad piwnicami rozebranego budynku nr 13 celem zabezpieczenia ich przed zalewaniem przez wody opadowe, wykonano odwodnienie podwórza budynku nr 14. Zabezpieczony do stanu surowego budynek nr 15 przejęty został przez Jarosławskie Przedsiębiorstwo Skupu Skórowców Włókienniczych i Skórzanych, które wykonało remont wewnętrzny adaptując budynek do celów biurowych.

Jarosław. Dom mieszkalny przy ul. Sobieskiego 7 dwupiętrowy, pochodzący z XVII w. (drugie piętro nadbudowane z pocz. XIX w.). Roboty prowadzone były przez przedsiębiorstwo w sposób niewłaściwy, gdyż nie zabezpieczono piwnic i budynek częściowo uległ awarii. W ramach dodatkowych robót zabezpieczających podmurowano fundamenty ściany frontowej, zakotwiono budynek oraz przemurowano chodniki podziemne.

Ryc. 119. Ruiny synagogi w Przemysławu. Stan z 1953 r.

Ryc. 120. Kościół popijarski w Rzeszowie. Stan z 1955 r.

Ryc. 121. Szalowa (pow. Gorlice). Kościół drewniany. Stan z r. 1954.

Jarosław. Kamienica Orsettich jednopiętrowa z podcieniem i attyką, jedna z najwspanialszych kamienic renesansowych w Polsce, zajęta obecnie na siedzibę muzeum. Odnowiono parter, przeznaczając trzy pomieszczenia na administrację, oraz sień, dwie sale i ofi-

Ryc. 122. Dukla (pow. Krosno). Kościół klasztorny. Stan z r. 1955.

cynę dla ekspozycji muzealnej. W czasie robót w sali ze stropem modrzewiowym w oficynie odkryto na ścianach fragmenty polichromii późnorenansowej.

Sanok. W kamienicy przy ul. Zamkowej 2 jednopiętrowej, pochodzącej z XVIII w., zajmowanej obecnie na pomieszczenia administracyjne Muzeum Sanockiego, odnowiono fasadę i wnętrze. Konieczna jest przebudowa dachu.

Rzeszów. Dom pod „czernoną bramą”, dawny zajazd pochodzący z XVIII w. przeznaczony został do rozbiórki, ponieważ obok wzniesiono gmach Prezydium WRN. Celem zachowania przekazu historycznego wykonano pełną inwentaryzację. Początkowo istniał projekt rekonstrukcji budynku na dziedzińcu Muzeum Okręgowego oraz umieszczenia w nim pracowni muzealnych, w tym też celu Prezydium WRN oddało do dyspozycji Dyrekcji Muzeum bezpłatnie cały materiał z rozbiórki, jednakże Muzeum zrezygnowało z tego i zamierza budować nowy budynek.

Zamki, pałace, dwory

Renesansowy zamek w Krasicy z ynię przejęty został przez Wojewódzki Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” na ośrodek szkoleniowy. Użytkownik przeprowadził remont użytkowy zamku a Ministerstwo Kultury i Sztuki pokryło jedynie dach kaplicy zamkowej nowymi gontami. Obecnie odbudowany przez WZGS zamek został odebrany dotychczasowemu użytkownikowi i umieszczono w nim Technicum Leśne. Przypuszczać należy, że taka zmiana użytkownika, który go odbudowywał z ruin, nie wpłynie korzystnie i zachęcająco do odbudowy zabytków.

Narol. Odbudowa pałacu z powodu szczupłych kredytów i trudności w wykonawstwie (od r. 1950 roboty wykonuje czwarte przedsiębiorstwo) postępuje bardzo wolno. Po zabezpieczeniu głównego pawilonu przystąpiono do pokrycia dachami lewego pawilonu i prawej kordegardy. Roboty zostały jednak przerwane.

Szymbark. Dwór obronny (zameczek). Roboty prowadzone były od 1949 r. Zakończono zabezpieczenie budynku w stanie surowym, obecnie pozostają do wykonania jedynie roboty elewacyjne i wykończenie wnętrza. Po założeniu stałych kotw oraz stropu „Kleina” usunięto prowizoryczne kotwy, na czym zyskał wygląd dworu.

Sosnica, pow. Radymno. Dwór obronny z XVII w. przebudowywa-

ny wielokrotnie w ciągu swego istnienia, od czasu pierwszej wojny światowej stał ruiną. Obecnie wykonano inwentaryzację i przystąpiono do opracowywania projektu odbudowy i adaptacji na świetlicę dla tamtejszej Spółdzielni Produkcyjnej, jednakże w międzyczasie budynek został prawie całkowicie rozebrany na cegłę.

Gorlice. Dwór tzw. z b ó r a r i a ń s k i, pochodzący z XVI/XVII w., zniszczony został jeszcze podczas wojny w 1916 r. Obecnie pozostały mury parteru i ściana południowa I piętra. Projekt odbudowy przewiduje adaptację dla potrzeb Biblioteki Powiatowej.

Żarnowiec, pow. Krosno. Dwór e k pamiątkowy Marii Konopnickiej, pochodzący z II poł. XIX w. został ofiarowany poetce przez społeczeństwo b. Galicji z okazji jej jubileuszu. Przeprowadzono remont kapitalny dworku, przewidzianego na siedzibę Muzeum im. Marii Konopnickiej.

B u d o w n i c t w o s a k r a l n e

Wobec zniszczenia przez hitlerowców nie tylko ludności żydowskiej, ale również i pomników kultury żydowskiej, otoczono specjalną opieką ocalałe ruiny synagog. W planach przewidziano odbudowę 4 synagog a to: w Przemyślu, Bobowej oraz dwóch w Rzeszowie. W okresie sprawozdawczym wykonano:

B o b o w a, pow. Gorlice. Synagoga z XVIII w. adaptowana na świetlicę i sale warsztatowe dla Zasadniczej Szkoły Mechanicznej oddana została do użytku w 1955 r.

R z e s z ó w, duża s y n a g o g a. Budynek odgruzowano, rozebrano zmurowane ściany działowe, wykopano piwnice i przemurowano mury nośne. W czasie tych prac odkryto na wysokości balkonu dla kobiet zamurowane okna. Od maja 1955 roboty przerwano i budynek stoi niezabezpieczony.

R z e s z ó w, mała s y n a g o g a. Ponieważ nastąpiła zmiana użytkownika, gdyż obiekt został przejęty przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych na siedzibę Archiwum Wojewódzkiego, spowodowało to konieczność przerobienia projektu. Budynek zabezpieczono przed niszczeniem, dalsze roboty będą podjęte w br.

Przemyśl, synagoga z r. 1572 spalona przez hitlerowców. Wg zamierzeń Konserwatora oraz Przewodniczącego MRN w Przemyślu miała być odbudowana do celów handlowych. Przystąpiono do odbudowy, jednakże w kwietniu 1955 komisja złożona z przedstawicieli władz wojewódzkich wstrzymała roboty i nakazała roz-

Ryc. 123. Czertez (pow. Sanok). Cerkiewka z XVIII w. Stan z r. 1955 r.

biórkę zabytku. Mimo interwencji Min. Kult. i Szt. i zapewnienia środków na odbudowę, zabytek rozebrano na wiosnę 1956 r.

Ryc. 124. Kępna (pow. Jasło). Cerkiewka z poł. XVIII w. Stan z r. 1955.

Ryc. 125. Ustianowa (pow. Ustrzyki). Fragment dekoracji ikonostasu w cerkwi z XVIII w.

Budownictwo drewniane

W ramach opieki nad budownictwem drewnianym wykonano inwentaryzację 22 cerkiewek i kościołów oraz pokryto gontem jedną połac dachu kościoła w Gawłuszowicach, pow. Mielec, pochodzącego z II poł. XVII w.

Ryc. 126 i 127. Poznachowice Górne (pow. Myślenice). Widok grodziska i odkopana bramka.

Zabytki ruchome

a) **Malarstwo ścienne** — kontynuowano wzgl. rozpoczęto prace przy konserwacji polichromii w drewnianych kościółkach w Binarowej, pow. Gorlice, Libuszy, pow. Gorlice oraz Brzezinach, pow. Dębica.

b) **Malarstwo sztalugowe** — zakonserwowano obraz (na płótnie) „Ukrzyżowanie” z kościoła parafialnego w Kobylance, obraz (na desce) Madonny z kolegiaty w Bieczu (obraz ten pochodzi z klasztoru bernardynów w Łojowie na Ukrainie), obraz (na płótnie) Matki Boskiej Różańcowej z Wielopola Skrzyńskiego, obraz bizantyński (na desce) przedstawiający „Drogę krzyżową” z Muzeum w Sanoku (obraz ten jest o tyle ciekawy, że na ramie jego wypisane jest kto go malował, na czyje zlecenie oraz ile malarz-chłop pańszczyźniany otrzymał za pracę) a także siedem obrazów cechowych (na płótnie) z kościoła parafialnego w Krośnie.

c) **Rzeźba** — w trakcie konserwacji znajduje się rzeźba z XV w. „Chrystus na Krzyżu” z Muzeum w Sanoku. Rzeźba ta pochodzi z kościoła par. w Mrzygłodzie, fundowanego przez Władysława Jagiełłę jako votum za zwycięstwo grunwaldzkie. Poza tym zakonserwowano 3 rzeźby przedstawiające Madonnę z dzieciątkiem, a to z Ropczyc, pochodząca z XV w., z Krzemienicy z XVI w. oraz z Biecza z klasztoru oo. reformatów z XVII w.

Roboty przy polichromiach w Binarowej, Brzezinach, Libuszy, przy obrazie w Wielopolu Skrzyńskim oraz przy ekspozycjach z Muzeum w Sanoku wykonywały Pracownice Konserwacji Zabytków; pracownia konserwatorska przy Muzeum Diecezjalnym w Tarnowie pracowała nad obrazem z Kobylanki a pracownia konserwatorska przy Muzeum Diecezjalnym w Przemyślu nad figurą Madonny z Krzemienicy. Pozostałe obiekty były konserwowane przez konserwatorów prywatnych. Roboty z wyjątkiem figury z Ropczyc oraz z Krzemienicy wykonane były bez zarzutu.

Fr. Kruk

RÓŻNE

MUR OBRONNY NA GRODZISKU W POZNACHOWICACH GÓRNYCH

Na szczycie góry Grodzisko 622 m w Poznachowicach Górnych pow. Myślenice w woj. krakowskim znajdują się wały obronne (ryc. 129), o których przypuszcza się, a nawet stwierdzono, że pochodzą z grodu zbudowanego przez Celtów w ostatnich wiekach p.n.e. W badaniach zwiadowczych, przeprowadzonych przez Muzeum Archo-